МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота бакалавра

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ З МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГУМАНІТАРНОЇ КРИЗИ

Виконав: студент 4-го курсу,
групи 6.2312-ср-з
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
Р.У. Джуракулов

Керівник: професор кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, д.філос.н. Краснокутський О.В.,

Рецензент: професор кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, д.філос.н. Масюк О.П.,

Запоріжжя – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи
_____Т.І.Бутченко
«____»_____2026 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Джуракулову Рустамджону Умеджановичу
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Діяльність Міжнародної Організації з Міграції в Україні в умовах гуманітарної кризи
керівник роботи Краснокутський Олександр Володимирович, д.філос.н., професор
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «23» березня 2026 року № 497-с

2. Строк подання студентом роботи 18 травня 2026 року

3. Вихідні дані до роботи Бурдюжа О. М. Міжнародно-правовий механізм надання гуманітарної допомоги : дис. ... д-ра філософії : 293 Міжнародне право. Одеса, 2025. 182 с.; Костишин Е. І. Міжнародна співпраця у сфері соціального забезпечення в умовах агресії рф. Вісник науки та освіти. 2026. № 1. С. 35–59; Проців Б. І. Міжнародна організація з міграції: ініціативи щодо допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні. Регіональні студії. 2025. № 40. С. 167–173; Bradley M. Durable Solutions for Internally Displaced Persons in Protracted Crises: From Theory to Humanitarian Practice. International Migration Review. 2024. Vol. 58, No. 2. P. 415–439;

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Історія дослідження діяльності МОМ в Україні в умовах гуманітарної кризи. 2. Термінологічний апарат: «діяльність», «МОМ», «гуманітарна криза», «умови». 3. Методологічна архітектура, принципи та методи аналізу міжнародної допомоги. 4. Сутність, форми та операційні принципи діяльності МОМ під час війни. 5. Правове та організаційне забезпечення функціонування МОМ в Україні. 6. Системний характер діяльності організації крізь призму концепції Nexus. 7. Стан, досягнення та виклики програм МОМ у Запорізькій області у 2024–2026 роках. 8. Шляхи оптимізації підтримки ВПО на основі прогностичного моделювання та довгострокових рішень.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

2 таблиці

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Краснокутський О.В., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	02.02.2026	02.02.2026
Розділ 2	Краснокутський О.В., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	11.03.2026	11.03.2026
Розділ 3	Краснокутський О.В., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	03.04.2026	03.04.2026

7. Дата видачі завдання 24 грудня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2025	*виконано*
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2026	*виконано*
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2026	*виконано*
4.	І розділ	Лютий 2026	*виконано*
5.	ІІ розділ	Березень 2026	*виконано*
6.	ІІІ розділ	Квітень 2026	*виконано*
7.	Систематизація висновків	Травень 2026	*виконано*
8.	Нормоконтроль	Травень 2026	*виконано*

Студент _____ Р.У. Джуракулов

Керівник роботи _____ О.В. Краснокутський

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.С. Цапліна

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 48 сторінок, 48 позицій у списку джерел, 2 таблиць.

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ З МІГРАЦІЇ, ГУМАНІТАРНА КРИЗА.

Мета дослідження: аналіз діяльності МОМ в Україні та обґрунтування шляхів оптимізації соціальної підтримки ВПО в умовах гуманітарної кризи.

Об'єкт дослідження: діяльність МОМ в умовах гуманітарної кризи.

Предмет дослідження: форми, методи та результати реалізації програм соціальної підтримки ВПО інституцією МОМ у 2024–2026 роках.

Методи дослідження: системний підхід, статистичний аналіз, порівняльний аналіз та контент-аналіз.

Гіпотеза: ефективність подолання наслідків кризи зростає за умови переходу МОМ від екстреної допомоги до стимулювання довгострокової самозарадності бенефіціарів шляхом локалізації ресурсів та цифровізації моніторингу потреб.

Висновки:

1. МОМ стала глобальним інститутом, який самостійно створює міжнародні міграційні норми та стандарти соціального захисту.

2. Нові аналітичні інструменти змінили логіку допомоги від реагування на кризи до її превентивного планування.

3. Довгострокові рішення у 2026 році залежать від економічної самозарадності переселенців та локалізації ресурсів через національних партнерів.

SUMMARY

The qualification thesis consists of 48 pages, 48 items in the list of literature, 2 tables.

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION, HUMANITARIAN CRISIS.

Purpose of research: analysis of IOM's activities in Ukraine and ways to optimize social support for IDPs amid the humanitarian crisis.

Object of research: IOM's activities in the context of the humanitarian crisis.

Subject of research: forms, methods, and results of IDP social support programs implemented by IOM during 2024–2026.

Research methods: systems approach, statistical analysis, content analysis, comparative analysis, generalization.

Hypothesis: the effectiveness of crisis response increases if IOM shifts from emergency assistance toward stimulating the long-term self-reliance of beneficiaries through resource localization and digitalized needs monitoring.

Conclusions:

1. IOM has become a global institution that independently shapes international migration norms and social protection standards.
2. New analytical tools have shifted the logic of assistance from reactive crisis response to preventive planning.
3. Achieving durable solutions in 2026 depends on the economic self-reliance of displaced persons and resource localization through national partners.

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ З МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГУМАНІТАРНОЇ КРИЗИ 7

1.1. Історія дослідження діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні в умовах гуманітарної кризи 7

1.2. Уточнення основних понять дослідження: «діяльність», «Міжнародна організація з міграції», «гуманітарна криза», «умови» 11

1.3. Принципи та методи дослідження діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні в умовах гуманітарної кризи 15

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ З МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГУМАНІТАРНОЇ КРИЗИ 21

2.1. Сутність, зміст, форми, принципи діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні в умовах гуманітарної кризи 21

2.2. Нормативно-правове та організаційне забезпечення діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні 25

2.3. Системний характер діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні в умовах гуманітарної кризи 29

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ МОМ) 34

3.1. Аналіз сучасного стану, досягнень та викликів діяльності МОМ в Україні та Запорізькій області у 2024–2026 роках 34

3.2. Шляхи та методи оптимізації діяльності МОМ щодо соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб 40

ВИСНОВКИ 45

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ 47

ВСТУП

Актуальність теми. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України спровокувала найбільш стрімку та масштабну гуманітарну кризу в Європі з часів Другої світової війни, що призвело до катастрофічних наслідків для системи громадського здоров'я та соціального добробуту. Станом на початок 2026 року соціально-демографічний ландшафт України зазнав незворотних трансформацій: у Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб обліковується понад 4,6 млн осіб. Соціальна напруга та гуманітарна вразливість населення поглиблюються через тривалу воєнну нестабільність та руйнування критичної інфраструктури, що вимагає впровадження ефективних заходів соціального захисту як важливої складової гуманітарної реакції на кризу.

У цих екстремальних умовах діяльність Міжнародної організації з міграції (МОМ) набуває статусу стратегічного чинника забезпечення національної стійкості. МОМ виступає не лише як операційний логіст, а як складний інституційний механізм, що формує експертний авторитет у сфері міграційного врядування. Перехід організації до статусу «пов'язаної з ООН» у 2016 році дозволив їй інтегрувати міжнародні стандарти захисту прав людини безпосередньо у національні програми соціальної підтримки. Сучасна соціальна робота в таких умовах трансформується, вимагаючи нових підходів до професійної діяльності та управління ресурсами.

Проблемна ситуація зумовлена необхідністю наукового переосмислення ролі міжнародних інституцій у подоланні наслідків тривалого переміщення. Оскільки гуманітарна допомога має переходити від екстреного реагування до стратегій сталого розвитку та самозарадності громад, аналіз досвіду МОМ у 2024–2026 роках є критично важливим для

формування майбутньої моделі соціальної роботи в Україні. Особливого значення це набуває в прифронтових регіонах, зокрема в Запорізькій області, де динаміка потреб населення залишається найвищою.

Об'єктом дослідження є діяльність Міжнародної організації з міграції як суб'єкта надання гуманітарної та соціальної підтримки в умовах воєнного стану.

Предметом дослідження є форми, методи та результати реалізації програм соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб Міжнародною організацією з міграції в Україні (на прикладі Запорізької області) у 2024–2026 роках.

Мета роботи полягає у проведенні комплексного аналізу діяльності МОМ в Україні та обґрунтуванні шляхів оптимізації соціальної підтримки ВПО в умовах триваючої гуманітарної кризи.

Завдання дослідження:

– З'ясувати історичні етапи та наукові підходи до вивчення ролі міжнародних інституцій у сфері міграційних процесів.

– Обґрунтувати вибір методологічних принципів, методів та етичних орієнтирів дослідження міжнародної допомоги в системі соціальної роботи.

– Розкрити теоретичну сутність гуманітарної кризи та її безпосередній вплив на поглиблення соціальної вразливості населення.

– Охарактеризувати форми та операційні принципи діяльності МОМ як світової організації в умовах воєнної нестабільності.

– Дослідити систему міжнародно-правового, національного та організаційного забезпечення функціонування Представництва МОМ в Україні.

– Визначити системний характер діяльності організації через інтеграцію аналітики, логістики та партнерства в межах концепції Nexus.

– Оцінити сучасний стан, практичні досягнення та виклики реалізації програм соціальної підтримки МОМ у Запорізькій області у 2024–2026 роках.

– Обґрунтувати перспективні шляхи та методи оптимізації соціальної допомоги ВПО на основі інструментів прогностичного моделювання та довгострокових рішень.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що ефективність подолання наслідків гуманітарної кризи в Україні суттєво зростає за умови переходу діяльності МОМ від моделі екстреної гуманітарної допомоги до моделі стимулювання довгострокової самозарадності бенефіціарів, що вимагає глибокої локалізації ресурсів та цифровізації процесів моніторингу потреб.

Методологія дослідження. Для досягнення мети було використано комплекс системного підходу для розгляду діяльності МОМ як цілісної системи взаємопов’язаних програм, статистичного аналізу для обробки даних Матриці відстеження переміщення (DTM) щодо кількості ВПО та рівня їхніх потреб, контент-аналізу для вивчення нормативно-правової бази, стратегічних планів реагування та протоколів місцевих рад та порівняльного аналізу для зіставлення потреб населення у різних фазах переміщення та оцінки прогресу у досягненні довгострокових рішень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексному аналізі діяльності МОМ в умовах затяжної війни станом на 2026 рік, залученні до наукового обігу новітніх даних про «вартість зими» для домогосподарств ВПО та обґрунтуванні ролі міжнародних організацій у реалізації Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення до 2030 року.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ З МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГУМАНІТАРНОЇ КРИЗИ

1.1. Історія дослідження діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні в умовах гуманітарної кризи

Науковий аналіз діяльності Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні потребує виваженого ретроспективного огляду її інституційної еволюції та трансформації дослідницького дискурсу. Організацію було засновано у 1951 році як Тимчасовий міжурядовий комітет для переміщення мігрантів з Європи з метою вирішення логістичних проблем після Другої світової війни, що закріплено в офіційному Статуті організації [33, с. 5]. Згідно з висновками французького аналітика Пеку, перші наукові розвідки інтерпретували діяльність згаданого утворення суто в контексті супроводу транспортування та суто механічного перенаправлення людських потоків [40, с. 1622]. Основна увага дослідників була зосереджена на тому, як саме сприяти біженцям у відбудові їхнього життя під час глобального політичного протистояння часів Холодної війни, про що також згадується у працях А. Беттса [29, с. 42]. З часом погляди академічної спільноти зазнали суттєвої трансформації. У працях М. Гейгера обґрунтовується теза, що сучасна політична наука та соціологія все частіше інтерпретують МОМ як повноцінну світову організацію [32, с. 14]. Вона вже давно не обмежується виконанням технічних замовлень держав, а виступає активним суб’єктом

формування глобальних норм міграційної політики, досліджуючи світові тренди у тематичних доповідях [48].

Історію дослідження діяльності представництва МОМ безпосередньо в Україні доцільно розділити на кілька логічних етапів, кожен з яких відрізняється унікальними гуманітарними викликами та методологічними акцентами. Перший етап охоплює період з 1996 по 2013 роки, який розпочався з відкриття офісу організації в Києві та перших спроб науковців осмислити роль міжнародних агентств у процесі переходу від радянської моделі управління до умов незалежної держави. У цей час увага вітчизняних вчених була прикута до проблем, які виявилися найбільш актуальними для українського соціуму в умовах системної трансформації. Дослідниця І. Міронова у своїх працях ґрунтовно аналізує гуманітарні практики міжнародних інституцій на Півдні України у зазначений період та приділяє особливу увагу першим програмам протидії торгівлі людьми [38, с. 78]. Науковці детально вивчали роботу спеціалізованих програм допомоги потерпілим особам, що згодом заклало підґрунтя для формування сучасних правових механізмів подолання кримінальних викликів, описаних у статтях Т. Продан [41, с. 444] та О. Пчеліної [12, с. 70]. Академічна увага тоді зосереджувалася на реалізації транскордонних проєктів, які мали на меті стабілізацію руху населення в умовах економічної нестабільності кінця двадцятого століття.

Наступний етап у дослідженнях розпочався у 2014 році і тривав до кінця 2021 року. Цей період став серйозним випробуванням для вітчизняної гуманітарної науки, оскільки він був зумовлений першою масштабною хвилею внутрішнього переміщення через окупацію Криму та збройний конфлікт у східних областях країни. Саме тоді у науковому обігу починає

переважати категорія внутрішньо переміщених осіб, яка стає фундаментальним об’єктом вивчення для фахівців із соціальної роботи та публічного управління, що знайшло відображення у працях Ц. Оганісян [4, С. 148] та Е. Степанової [22, с. 94]. Як підкреслює у своїх дослідженнях Т. Семигіна, професійна соціальна робота з цією категорією населення вимагала негайної розробки нових підходів та методів соціального захисту в громадах [23, с. 84]. Науковці зосередилися на аналізі того, як міжнародні стандарти захисту прав людини адаптуються до складних українських реалій, що детально відображено у публікаціях Г. Луцишин [37, с. 172]. Дослідження цього періоду містили опис зміни функціональної ролі організації, яка фактично припинила бути лише консультантом з технічних питань і перетворилася на провідного гуманітарного агента в країні. Важливою подією, що докорінно змінила вектор наукових пошуків, стало прийняття Генеральною Асамблеєю ООН відповідної Резолюції у 2016 році [43]. Цей документ офіційно зробив МОМ частиною системи Організації Об’єднаних Націй, що дозволило вченим по-новому оцінити міжнародно-правові механізми підтримки цивільного населення, які пізніше аналізувалися у дисертації О. Бурдюжі [1, с. 45].

Третій етап досліджень розпочався у 2022 році і триває до сьогоднішнього дня, характеризуючись стрімким зростанням інтересу з боку наукової спільноти до кожного напрямку діяльності МОМ через початок повномасштабної воєнної агресії та поглиблення гуманітарної кризи, сутність якої крізь призму медико-соціальних наслідків досліджували С. Пател та Т. Еріксон [39, с. 2231]. Сучасний етап досліджень відрізняється широким використанням інноваційних технологій та методів обробки великих масивів даних. Дослідники К. Крелінова та І. Локтєва у

своїх працях наголошують на важливості використання прогнозних моделей для прийняття стратегічних рішень в умовах воєнного стану [35, с. 12]. Вчені почали активно застосовувати цифрові масиви даних Матриці відстеження переміщення (DTM), що дозволяє здійснювати превентивне реагування на гуманітарні загрози, аналізуючи тривале переміщення [27] та загальну динаміку міграції населення [25]. Згідно з науковими висновками М. Бредлі, діяльність організації після 2022 року можна описати через концепцію логістичного авторитету у глобальному врядуванні [30, с. 1682]. Це означає, що фахівці бачать у МОМ потужну інституційну структуру, здатну ефективно підтримувати життєдіяльність мільйонів людей у складних умовах затяжного конфлікту, про що детально пише вітчизняний дослідник Б. Проців [42, с. 132].

Окреме вагоме місце у сучасній науковій літературі посідає вивчення результативності впровадження моделі довгострокових рішень для осіб, які зазнали вимушеного переміщення. Науковці аналізують звітність організації за останні роки, включаючи найновіші моніторингові дані станом на 2026 рік, щоб з’ясувати умови повноцінної інтеграції переселенців у нові територіальні громади [24]. У цих роботах розглядаються питання економічної автономії громадян та оцінюються специфічні загрози, зокрема такі як вартість зими для вразливих домогосподарств [45]. При цьому дані наукових статей Е. Костишина вказують на наявність суттєвих розривів між фактичними запитами населення та обсягом ресурсів, які наразі доступні у міжнародних фондах, що безпосередньо впливає на соціальну стійкість громад [2]. Значна увага також приділяється концепції локалізації допомоги, що відображено у стратегічних планах реагування МОМ [34] та звітах міжнародних агенцій

[46]. Ця концепція передбачає критичну важливість партнерства з місцевим громадянським суспільством, зокрема з благодійним фондом Карітас Запоріжжя, діяльність якого у прифронтовому регіоні досліджується науковцями на основі аналізу їхніх річних звітів [15]. Важливим аспект адаптації при цьому виступає психосоціальна підтримка та урахування соціально-перцептивних чинників, вивчених у статтях А. Савінок [21, с. 175] та О. Овсянікової [3]. Таким чином, сучасна історіографія підтверджує рух МОМ в Україні до статусу одного з ключових суб'єктів соціальної політики, чия діяльність сьогодні органічно поєднує методи соціологічного аналізу та професійної соціальної роботи, перетворюючи досвід організації на цінний матеріал для наукових розвідок [31, с. 54].

1.2. Уточнення основних понять дослідження: «діяльність», «Міжнародна організація з міграції», «гуманітарна криза», «умови»

Досягнення термінологічної чіткості виступає фундаментальним завданням кожного наукового пошуку, оскільки саме вона дозволяє сформувати єдині підходи до аналізу складних соціальних явищ. Це стає особливо актуальним у контексті дослідження міграційних процесів, де відсутність однозначності в інтерпретації базових понять може призвести до хибних висновків під час аналізу емпіричних даних, про що зазначає у своїх працях дослідник М. Бредлі [31, с. 62]. У межах цієї роботи критично важливим постає розкриття змісту базових категорій, що визначають теоретичне поле діяльності міжнародних інституцій у сфері соціальної роботи. Як наголошує у своєму фундаментальному підручнику Т. Семигіна, чіткий понятійний апарат є запорукою побудови ефективної методологічної

рамки дослідження та запобігає викривленню сутності соціальних послуг [23, с. 112].

Першим і ключовим поняттям дослідження виступає Міжнародна організація з міграції (МОМ). Якщо звернутися до офіційного Статуту цієї інституції, то ми побачимо визначення МОМ як провідної міжурядової структури, що покликана забезпечувати впорядковану та гуманну міграцію через надання експертної допомоги державам [33, с. 12]. Проте сучасна академічна думка значно розширює це тлумачення. Дослідники розглядають МОМ як впливову інституцію, що функціонує в системі міжнародних відносин не просто як технічний оператор, а як потужний експертний центр міграційного врядування, що доведено у статтях М. Гейгера [32, с. 22]. Важливо враховувати, що після підписання Генеральною Асамблеєю ООН відповідної Резолюції у 2016 році статус інституції було офіційно змінено на пов'язану з ООН структуру, тобто Агентство ООН з питань міграції [43]. Це наділило її мандатом на глобальну координацію гуманітарних зусиль, тому в межах нашої роботи МОМ аналізується як глобальний суб'єкт соціальної політики, що володіє значним логістичним авторитетом [30, с. 1685].

Поняття діяльності у контексті функціонування Представництва МОМ в Україні розглядається як цілеспрямована, стратегічно спланована та нормативно врегульована система заходів. Згідно з науковими підходами дослідника Е. Костишина, така активність міжнародних акторів має ґрунтуватися на принципах гуманітарності та безпосереднього посилення соціальної стійкості громад [2]. Якщо проаналізувати актуальний План реагування на кризу 2026 року, то діяльність організації можна представити через три взаємопов'язані стратегічні вектори, до яких належать порятунок

життів, впровадження довгострокових рішень для подолання наслідків переміщення та сприяння регулярній міграції [46]. У сфері професійної соціальної роботи така діяльність трактується як ініціатива, спрямована на посилення життєстійкості бенефіціарів, що реалізується через надання багатоцільової грошової допомоги та психосоціальну підтримку вразливих груп населення, чий загальний правовий статус визначається Законом України про соціальні послуги [6].

Термін гуманітарна криза виступає визначальною характеристикою середовища, в якому розгортаються програми допомоги. У загальнонауковому сенсі ця категорія позначає масштабну ситуацію, спричинену збройним конфліктом, яка безпосередньо загрожує безпеці цивільних громадян та вимагає втручання міжнародної спільноти, що підтверджують у своїх розвідках С. Пател та Т. Еріксон [39, с. 2232]. Поточний стан в Україні визначається у науковій літературі як складний феномен нової гуманітарної кризи, який поєднує масове вимушене переміщення та глибоку травматизацію населення, вивчену вітчизняним дослідником Б. Процівим [42, с. 134]. Згідно зі стратегічними звітами Управління ООН з координації гуманітарних справ (УКГС ООН), ця криза характеризується критичним рівнем гуманітарних потреб у масштабах усієї країни [47]. У межах нашого дослідження гуманітарна криза інтерпретується як стан граничної вразливості соціуму, що потребує негайного впровадження інструментів соціального захисту, особливості якого у воєнний період аналізує у своїх працях Ц. Оганісян [4, с. 149].

Наступною важливою категорією є поняття умови, яке у цій роботі позначає сукупність чинників зовнішнього середовища, що визначають характер і спрямованість соціальної роботи. Аналіз джерельної бази

дозволяє виділити кілька специфічних типів таких умов. Першим аспектом виступають умови волатильності, які потребують використання складних прогнозних моделей для превентивного планування допомоги та моделювання довгострокових рішень, що ґрунтовно описують К. Крелінова, І. Локтєва та Д. Жюссельм [35, с. 55]. Другим аспектом є умови затяжного переміщення, коли значна частина переселенців перебуває поза місцем постійного проживання більше двох років, що вимагає переходу до довгострокових рішень, механізми яких у прифронтових регіонах відображені у протоколах засідань Консультативної ради ВПО при Запорізькому міському голові [11]. Третім аспектом є умови комбінованої вразливості, що виникають через руйнування інфраструктури. У звітах МОМ це явище позначається як феномен вартості зими, що виснажує адаптивний потенціал родин через високі витрати на опалення та комунальні послуги [45].

Уточнення та логічний взаємозв’язок цих понять дозволяє сформувати цілісну методологічну рамку нашого дослідження. Діяльність МОМ розглядається як системна відповідь на гуманітарну кризу у специфічних умовах воєнного стану, де базові права переселенців захищені профільним Законом України про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб [5]. Окремо варто зупинитися на категорії довгострокових рішень, яка детально аналізується у моніторингових звітах Матриці відстеження переміщення (DTM) за 2026 рік [24]. Цей концепт базується на критеріях безпеки, адекватного рівня життя та соціальної згуртованості. Як стверджує у своїх працях А. Беттс, рішення вважається досягнутим лише тоді, коли переселенці більше не мають специфічних потреб, пов’язаних із їхнім переміщенням [29, с. 124]. В умовах поточного року це поняття

доповнюється категорією життєстійкості громад, що передбачає здатність соціальної системи поглинати шоки воєнного часу, враховуючи особливості соціально-психологічної адаптації жінок, які досліджували О. Овсянікова та Л. Залановська [3]. Таким чином, взаємодія всіх визначених категорій дозволяє глибше зрозуміти механізми реалізації міжнародної допомоги в сучасній Україні.

1.3. Принципи та методи дослідження діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні в умовах гуманітарної кризи

Методологічна архітектура дослідження діяльності Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні визначається багатогранністю її мандата, який органічно поєднує оперативне гуманітарне реагування з довгостроковим стратегічним плануванням соціального розвитку, що обґрунтовується у працях М. Бредлі [31, с. 44]. Науковий аналіз у цій сфері має ґрунтуватися на чітко визначеній системі принципів, що забезпечують етичність та об’єктивність праці, а також на використанні сучасних методів збору й обробки даних, адаптованих до умов високої волатильності воєнного стану. Усі інструменти деталізуються у стратегічних планах організації [34, с. 14]. Сукупність обраних інструментів дозволяє розглядати міжнародну допомогу як системний чинник підтримки національної стійкості, що вимагає особливої уваги до точності вимірювань та дотримання норм міжнародного права, вивчених у дисертації О. Бурдюжі [1, с. 62].

Фундаментальними орієнтирами нашого дослідження виступають загальновизнані гуманітарні принципи, а саме гуманність, нейтральність,

неупередженість та незалежність, зафіксовані у конституційних актах інституції [33, с. 8]. Проте в межах соціальної роботи особливого значення набувають специфічні операційні принципи організації, що визначають етичну рамку взаємодії з бенефіціарами та державними структурами, природу яких у глобальному контексті вивчав А. Пеку [40, с. 1628]. Першим із них є принцип підзвітності перед постраждалим населенням, який у міжнародній практиці відомий як Accountability to Affected Populations. У науковому вимірі цей підхід вимагає, щоб дослідження базувалося не лише на зовнішньому спостереженні за процесами, а й на системному врахуванні інтересів самих громад. Це реалізується через аналіз складних механізмів зворотного зв'язку, які МОМ впроваджує у своїх програмах для забезпечення реальної участі людей у прийнятті рішень щодо захисту їхніх прав, фіксованих у спільних планах реагування [46].

Другим критично важливим орієнтиром виступає принцип нікого не залишити осторонь. У межах нашого аналізу цей принцип зобов'язує до проведення глибокої дезагрегації даних за статтю та віком. Науковий фокус при цьому зміщується на найбільш вразливі категорії населення, чиї потреби часто залишаються невидимими за загальними статистичними показниками, зокрема на жінок у складних життєвих обставинах, специфіку соціально-психологічної адаптації яких досліджували О. Овсянікова та Л. Залановська [3]. Також важливим є урахування базових стандартів надання послуг, що визначені Законом України про соціальні послуги [6]. Окрему увагу в методології приділено принципу конфліктної чутливості та правилу не нашкодь. В умовах тривалої війни будь-яка гуманітарна інтервенція може впливати на міжгрупову динаміку, тому ми аналізуємо діяльність МОМ через призму соціально-перцептивних чинників. Дослідник А. Савінок

зазначає, що важливо вивчати, як саме допомога впливає на рівень довіри між переселенцями та приймаючими громадами, та як вона сприяє зменшенню соціальної дистанції у кризових обставинах [21, с. 176].

Методологічний апарат дослідження базується на системному підході, де головним інструментом збору емпіричної інформації виступає Матриця відстеження переміщення, відома як Displacement Tracking Matrix. У науковій роботі цей інструмент аналізується не просто як статистичний звіт, а як цілісна інформаційна екосистема, що включає кількісні дані про мобільність та якісні показники соціальної інтеграції. Важливим методом є опитування загального населення, яке дозволяє отримувати репрезентативні кількісні дані про обсяги переміщення та наміри людей щодо подальшої мобільності. У роботі аналізуються дані двадцять третього раунду опитувань, проведених у 2026 році, що дає змогу простежити динаміку потреб у реальному часі [44]. Для порівняльного аналізу залучено попередні звіти міграційного моніторингу, зокрема двадцять другий раунд досліджень загального населення [25]. Також використовуються тематичні нариси, які є спеціалізованими методами вивчення конкретних вузьких проблем. Ми застосовуємо метод аналізу вартості зими та енергетичної вразливості, що базується на детальних інтерв'ю з головами домогосподарств щодо їхнього доступу до житла та паливних ресурсів [45].

Вагоме місце посідає оцінка вразливості у прифронтових районах, що є специфічним методом збору даних у зонах високого ризику, де традиційні методики опитування часто обмежені безпековими факторами. Як підкреслюють у своїх роботах С. Пател та Т. Еріксон, такі умови вимагають особливого підходу до оцінки ризиків для безпеки та ментального здоров'я населення [39, с. 2231]. Інноваційним компонентом нашої методології є

аналіз використання методів прогностичного моделювання. В умовах волатильної ситуації, де традиційна статистика швидко втрачає актуальність, такі моделі дозволяють передбачати майбутні потреби громад. У дослідженнях К. Крелінової наголошується, що використання методів прогнозування переміщення є критично важливим для переходу від реактивної допомоги до моделі превентивного соціального захисту [35, с. e55]. Важливу методологічну роль при оцінці історичного контексту розгортання таких програм відіграють розвідки вітчизняного дослідника Б. Проціва [42, с. 131].

Для оцінки прогресу у відновленні ми застосовуємо аналітичні критерії досягнення довгострокових рішення в Україні, розроблені на основі стандартів Матриці відстеження переміщення МОМ [24]. Цей інструментарій дозволяє об’єктивно оцінити ключові параметри, серед яких безпека, належне житло та соціальна згуртованість громад. Використання такої рамки дозволяє нам кількісно виміряти, наскільки діяльність МОМ сприяє реальному виходу людей зі стану вразливості. Окрім кількісних методів, вагоме місце у роботі посідає контент-аналіз та дискурс-аналіз стратегічних документів. Ми піддаємо глибокому вивченню плани гуманітарного реагування ОНН, які формують загальний контекст міжнародної допомоги [47]. Також аналізуються звіти міжнародних аналітичних центрів, що досліджують глобальні міграційні процеси [48].

Важливим джерелом унікальної інформації у нашому дослідженні стали локальні нормативні матеріали. Зокрема, аналіз протоколів засідань Консультативної ради з питань внутрішньо переміщених осіб при Запорізькому міському голові дозволяє виявити прогалини у координації та специфічні регіональні запити, які часто не потрапляють до глобальних

звітів. Для цього залучено перший протокол засідання за 2026 рік [11], а також послідовно проаналізовано протоколи засідань консультативного органу за попередній рік, зокрема перший протокол [9] та другий протокол [10], що дозволило простежити динаміку ухвалення управлінських рішень на місцевому рівні. Окрім цього, ми аналізуємо звіти партнерських організацій, оцінюючи ефективність принципу локалізації на місцях через призму реальних ініціатив допомоги. З цією метою вивчено звітність благодійного фонду Карітас Запоріжжя за 2024 рік [16], а також залучено їхні попередні річні звіти за 2023 рік [15] та 2022 рік [14]. Оцінка взаємодії з іншими представниками громадянського суспільства здійснювалася через аналіз річних звітів благодійного фонду Право на захист, зокрема звіту за 2024 рік [20]. Застосований комплекс методів, що поєднує великі масиви даних з якісним аналізом протоколів та стратегій, забезпечує надійну тріангуляцію інформації, що підвищує достовірність результатів дослідження та дозволяє сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо оптимізації соціальної підтримки в умовах затяжної гуманітарної кризи.

Аналіз теоретико-методологічних засад свідчить про еволюцію МОМ в Україні від технічного оператора перевезень до світової інституції з унікальним логістичним та експертним авторитетом. Уточнення понятійного апарату дозволило визначити, що системна відповідь організації на гуманітарну кризу розгортається в умовах воєнної волатильності, енергетичної бідності та затяжного переміщення населення. Обґрунтована методологічна архітектура, яка поєднує гуманітарні принципи з аналізом локальних протоколів та масивів даних Матриці відстеження переміщення, забезпечує тріангуляцію інформації, що створює

цілісну теоретичну рамку для дослідження ефективності соціальних програм і реалізації довгострокових рішень.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ З МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГУМАНІТАРНОЇ КРИЗИ

2.1. Сутність, зміст, форми, принципи діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні в умовах гуманітарної кризи

Теоретичне осмислення сутності гуманітарної кризи в Україні потребує обов'язкового врахування її динамічного характеру та надзвичайних за масштабами наслідків для соціальної структури суспільства. Поточна криза має виражений комплексний характер, оскільки вона поєднує прямі воєнні загрози з тривалим деструктивним впливом на систему громадського здоров'я та ментальне благополуччя населення. Як зазначають у своїх працях С. Пател та Т. Еріксон, подібна ситуація вимагає від міжнародних акторів не лише матеріального забезпечення, а й впровадження системних програм психосоціальної підтримки постраждалих [39, с. 2231]. Така діяльність спрямована на відновлення життєстійкості громадян в умовах тривалої нестабільності, що є критично важливим для збереження людського капіталу країни, про що зазначає дослідник М. Бредлі [31, с. 102]. Згідно з висновками міжнародних експертів, гуманітарна відповідь має бути максимально адаптованою до потреб різних груп, що відображено у стратегічних планах гуманітарного реагування ООН [47].

Розуміння природи МОМ як впливової світової організації дозволяє стверджувати, що її робота в Україні не обмежується лише оперативною допомогою, а спрямована на конструювання нових соціальних норм та

стандартів міграційної політики. У дослідженнях М. Гейгера підкреслюється, що організація виступає активним суб'єктом, який формує правила врядування міграцією на глобальному рівні [32, с. 24]. Разом із визнанням високої операційної ефективності МОМ, у науковому дискурсі існує і критична лінія аналізу, яку представляє у своїх працях А. Пеку [40, с. 1625]. Цей дослідник вказує на те, що інституція часто змушена балансувати між гуманітарними цінностями та політичними інтересами окремих держав, що формує специфічне поле управління міграційними процесами. Такий підхід іноді може обмежувати суб'єктність самих мігрантів, проте в українських реаліях організація демонструє здатність до глибокої інституційної адаптації. Як зазначає М. Бредлі, Україна стала ключовим майданчиком для апробації найсучасніших стандартів захисту людей, які перебувають у стані вимушеного руху, та реалізації логістичного авторитету агенції [30, с. 1688].

Аналіз основних форм діяльності МОМ дозволяє виявити високу гнучкість організації в умовах українського театру воєнних дій. Провідною формою реагування стала багатоцільова грошова допомога, яка у сучасній теорії соціальної роботи розглядається як найбільш гідний та економічно ефективний інструмент підтримки, теоретичні засади якого обґрунтовано у підручниках Т. Семигіни [23, с. 142]. Ця форма підтримки не лише дозволяє задовольняти базові потреби людей, а й повертає їм відчуття контролю над власним життям, оскільки вони самостійно визначають пріоритети своїх витрат. Окрім цього, фінансові вливання через такі програми стимулюють відновлення локальних ринків у громадах, що аналізується у моніторингових звітах міграційної матриці щодо вартості зими [45]. Важливою формою роботи також є аналітичний супровід, який реалізується

через функціонування Матриці відстеження переміщення. Діяльність організації трансформувалася у потужну систему доказового врядування, надаючи точні відомості про загальну кількість переміщеного населення [25] та детальну інформацію щодо умов тривалого переміщення і забезпечення житлом [27].

Окремої уваги заслуговує форма технічної модернізації критичної інфраструктури, що в прифронтових регіонах має значення колективного захисту громадян від гуманітарної катастрофи. Системність цих зусиль забезпечується через модель локалізації допомоги, де МОМ діє як координаційний хаб, що зафіксовано у керівних документах організації щодо локалізації та партнерства [36]. Організація об'єднує зусилля національних партнерів, що дозволяє поєднувати глобальні стандарти звітності з глибоким розумінням місцевого контексту, про що пише вітчизняний дослідник Б. Проців [42, с. 133]. Глибока інтеграція з неурядовими структурами дає можливість враховувати специфіку запитів кожної окремої територіальної громади. Це підвищує стійкість національної системи соціального захисту у кризовий період, що підтверджується аналізом річних звітів благодійного фонду Право на захист [20].

Діяльність МОМ базується на чіткій ієрархії етичних принципів, які визначають характер її взаємодії з українським соціумом. Фундаментальним у цьому переліку є принцип підзвітності перед постраждалим населенням, закріплений у стратегічному плані організації [34, с. 18]. Такий підхід забезпечує конфліктную чутливість допомоги та дозволяє уникати проявів гуманітарного колоніалізму, коли зовнішні стандарти нав'язуються без урахування місцевої культури, що підкреслюється у дисертації О. Бурдюжі [1, с. 74]. Не менш значущим є

принцип соціальної згуртованості, який у роботах А. Савінок інтерпретується як необхідність управління соціальним сприйняттям для зменшення дистанції між переселенцями та місцевими мешканцями [21, с. 178]. Допомога структурується таким чином, щоб не створювати привілеїв для окремих груп, а посилювати загальний адаптивний потенціал, враховуючи при цьому базові державні пріоритети, визначені Стратегією державної політики щодо внутрішнього переміщення [8].

Особливе місце у цій системі посідає принцип захисту від сексуальної експлуатації та наруги, що передбачає обов'язкову інтеграцію захисних механізмів у кожен проєкт. Це означає, що персонал організації та її партнерів має суворо дотримуватися протоколів ідентифікації вразливостей та активно протидіяти загрозам торгівлі людьми. Як підкреслюють у своїх розвідках О. Пчеліна та В. Невядовський, такі заходи є надзвичайно актуальними в умовах воєнного стану, коли ризики для вразливих груп населення значно зростають [12, с. 69]. Ці питання регулярно стають предметом обговорення на регіональному рівні, що підтверджує перший протокол засідання Консультативної ради ВПО при Запорізькому міському голові за 2026 рік [11]. У сукупності сутність, зміст та принципи діяльності МОМ формують цілісну модель врядування, яка дозволяє ефективно балансувати між екстреним порятунком життів та стратегічним відновленням держави, що узгоджується із Законом України про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб [5].

2.2. Нормативно-правове та організаційне забезпечення діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні

Ефективність та інституційна стійкість діяльності Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні безпосередньо базується на розгалуженій системі нормативно-правового забезпечення, що охоплює різні рівні регулювання. Дана система включає як фундаментальні міжнародні договори, так і національні стратегічні документи, які разом створюють правове поле для функціонування надавачів гуманітарної допомоги. Як зазначає у своїх дослідженнях О. Бурдюжа, результативність міжнародної відповіді на виклики збройного конфлікту залежить від дієвості правових механізмів, які визначають статус організацій та забезпечують координацію зусиль у кризових зонах [1, с. 92]. Вихідною точкою цього складного процесу виступає Конституція МОМ, яка визначає інституцію як незалежний юридичний суб’єкт, наділений повноваженнями щодо захисту прав мігрантів на глобальному рівні [33, с. 14].

Згідно з положеннями свого Статуту, МОМ має право укладати міжнародні угоди, набувати майно та представляти інтереси людей у стані руху в межах світової політики, що аналізується у наукових статтях М. Гейгера [32, с. 26]. Проте винятково важливим етапом інституційної інтеграції стало підписання Угоди про стосунки між Організацією Об’єднаних Націй та МОМ від 19 вересня 2016 року, яка затверджена відповідною Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН [43]. Цей документ офіційно закріпив за інституцією статус пов’язаної з ООН організації, що дозволило їй стати повноцінною частиною системи кластерного реагування. У міжнародних дослідженнях А. Пеку наголошується, що такий статус дозволяє МОМ ефективно координувати свої зусилля через глобальні

гуманітарні механізми, балансуючи між інтересами різних держав [40, с. 1629].

На рівні національного законодавства робота Представництва МОМ в Україні регламентується двосторонніми угодами з Урядом та спеціальними програмами співробітництва, особливості реалізації яких у ретроспективному аспекті вивчала І. Міронова [38, с. 80]. У період 2025 та 2026 років нормативне забезпечення діяльності організації було тісно синхронізоване з реалізацією Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року [7]. Особливого значення у цьому контексті набув затверджений Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України операційний план заходів з її реалізації, згідно з яким МОМ залучається як провідний технічний партнер для виконання завдань із забезпечення соціальної стійкості [2]. Крім того, діяльність організації корелюється із положеннями профільного Закону України про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, де зафіксовано базові права громадян на належні умови проживання та соціальний захист [5]. Також важливу роль відіграє Закон України про соціальні послуги, що визначає стандарти надання підтримки вразливим категоріям осіб у кризовий період [6].

Важливим інструментом правового регулювання стала Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року, яка заклала підґрунтя для реалізації масштабних інвестиційних проєктів у житловій сфері [8]. МОМ у межах цих ініціатив виконує функції верифікатора реальних потреб та технічного аудитора. Як вказує у своїх монографічних працях дослідник М. Бредлі, це гарантує відповідність житлових рішень міжнародним стандартам інклюзивності, що є критичним

для стабілізації життя переміщених осіб [31, с. 114]. Такі заходи дозволяють суттєво мінімізувати ризики довгострокової вразливості, що особливо актуально при стабілізації житлових умов переселенців [27].

Організаційна модель МОМ в Україні характеризується поєднанням централізованого стратегічного планування та розгалуженої операційної децентралізації, що відображено у Стратегічному плані МОМ на 2024–2028 роки [34, с. 22]. Головний офіс у місті Києві відповідає за політичний діалог із державними структурами та загальну координацію, проте безпосередня реалізація програм здійснюється через мережу суб-офісів. Станом на 2026 рік організація підтримує активну присутність у регіонах, що дозволяє здійснювати постійний моніторинг ситуації у прифронтових районах за допомогою Матриці відстеження переміщення [44]. Дана робота супроводжується постійною взаємодією з місцевими органами влади, що чітко відображено в актуальному протоколі засідання Консультативної ради ВПО при Запорізькому міському голові від 30 березня 2026 року [11].

Організаційна роль МОМ значно посилюється через її лідерство у ключових гуманітарних кластерних групах, що функціонують у межах загальнонаціонального Плану гуманітарного реагування [47]. У межах цих механізмів інституція забезпечує методологічну підтримку для управителів центрів тимчасового перебування та координує програми з ремонту пошкодженого майна та розподілу засобів обігріву для населення, аналізуючи вартість зими для вразливих домогосподарств [45]. Також вагомим напрямом є сектор з питань води, санітарії та гігієни, де МОМ забезпечує модернізацію муніципальних систем, що є винятково важливим викликом для громадського здоров’я у прифронтових територіях, про що свідчить загальний операційний план реагування на кризу в Україні [46].

Окремим рівнем організаційного забезпечення виступає модель локалізації, яка передбачає розбудову мережі національних партнерів серед громадського сектору, теоретичні засади функціонування якої у системі сучасної соціальної роботи обґрунтувала Т. Семигіна [23, с. 164]. До таких організацій висуваються суворі вимоги щодо адміністративної прозорості та повного дотримання етичних стандартів, що деталізовано у звітах МОМ про локалізацію та партнерство [36]. У Запорізькій області провідною ланкою взаємодії виступає благодійний фонд Карітас Запоріжжя, який успішно інтегрує ресурси організації у локальні мережі допомоги на основі чинних програм, що підтверджує їхній актуальний річний звіт [16]. Це забезпечує адресну підтримку найбільш вразливим категоріям, з урахуванням специфіки адаптації вимушених мігрантів, вивченої О. Овсяніковою [3]. Активну участь у цих процесах також беруть представники благодійного фонду Право на захист, які сприяють правовій стабілізації бенефіціарів, що відображено у їхніх моніторингових звітах [20].

Таким чином, нормативно-правове та організаційне забезпечення діяльності МОМ в Україні становить собою цілісну та збалансовану систему, де міжнародний мандат органічно поєднується із гнучкою регіональною структурою, спрямованою на соціальний захист вразливих груп в умов війни, що доводить у своїх статтях Е. Костишин [2]. Це дозволяє організації виступати архітектором соціальної безпеки, спираючись на динамічні дані моніторингу переміщень [25] та повернень громадян [26]. Науковий аналіз такого типу врядування, представлений у працях Б. Проціва, підкреслює виняткову важливість міжінституційної координації та використання прогнозних моделей для ефективного захисту прав

внутрішньо переміщених осіб в умовах триваючої гуманітарної кризи [42, с. 135].

2.3. Системний характер діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні в умовах гуманітарної кризи

Системність діяльності Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні виступає визначальною характеристикою її сучасної операційної моделі, яка дозволяє перетворювати розрізнені гуманітарні інтервенції у цілісний та послідовний механізм соціальної підтримки та подальшого відновлення держави, що обґрунтовується у дослідженнях М. Бредлі [31, с. 122]. В умовах затяжної війни та постійних динамічних змін у потребах населення, організація реалізує системний підхід через глибоку інтеграцію трьох засадничих компонентів, до яких належать доказова аналітика, гнучка логістична інфраструктура та розвинена мережа багаторівневого партнерства, що закріплено у Стратегічному плані МОМ [34, с. 26]. У наукових працях М. Гейгера зазначається, що саме така триєдина структура забезпечує безперервність допомоги на всіх етапах переміщення особи, від моменту евакуації до повної інтеграції у нову територіальну громаду [32, с. 28].

Фундаментом системності у роботі інституції виступає інформаційно-аналітичний контур, ключовим елементом якого є Матриця відстеження переміщення (DTM). Системний характер у цьому контексті проявляється у тому, що зібрані дані використовуються не виключно для підготовки статистичних звітів, а стають інтелектуальним підґрунтям для роботи всіх операційних департаментів без винятку, що підтверджується

використанням інноваційних інструментів моделювання та прогнозування переміщення у працях К. Крелінової [35, с. e55]. Як свідчать дані загального опитування населення, виявлення критичного рівня вразливості у прифронтових громадах автоматично активує відповідні операційні сектори [25]. Таким чином, аналітика, практичні заходи та закупівлі функціонують як єдиний організм, що дозволяє мінімізувати час реагування між виникненням гострої потреби та її фактичним задоволенням на місцях у межах загальнонаціонального плану гуманітарного реагування [47].

Важливим проявом системності є практичне впровадження концепції взаємозв'язку між гуманітарною допомогою, розвитком та миром (Nexus). У теоретичному вимірі це означає, що кожна форма втручання МОМ розглядається не як ізольований акт допомоги, а як необхідна ланка у ланцюгу досягнення стратегічних довгострокових рішень, вимірювання прогресу яких є базою для моніторингу [24]. Системний цикл підтримки бенефіціара розпочинається з етапу екстреного реагування, що передбачає надання багатоцільової допомоги для стабілізації стану людини, чий статус захищений Законом України про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб [5]. Слідом за цим розпочинається етап стабілізації, який включає проведення ремонтів пошкодженого житла та відновлення доступу до критичної інфраструктури, що досліджується вітчизняними авторами, зокрема Б. Процівим [42, с. 133]. На завершальному етапі інтеграції організація впроваджує заходи із соціальної згуртованості у громадах відповідно до Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення [7]. Лише такий послідовний вплив дозволяє більшій частині домогосподарств досягати реального прогресу, що аналізується у наукових статтях Е. Костишина [2].

Системність також знаходить відображення у складній архітектурі партнерства, де МОМ не намагається замінити собою державні інституції, а виступає у ролі головного інтегратора ресурсів через механізми, затверджені Генеральною Асамблеєю ООН [43]. На локальному рівні системність забезпечується через мережу національних партнерів, що детально описано у звітах організації про локалізацію та партнерство [36]. Серед громадського сектору особливе місце посідає благодійний фонд Карітас Запоріжжя, чия тривала діяльність відображена у річних звітах за 2024 рік [16], а також у попередніх звітах за 2023 рік [15] та 2022 рік [14]. Така співпраця дозволяє органічно поєднувати міжнародні стандарти якості із глибоким знанням локального контексту та прямим доступом до найбільш вразливих груп у прифронтових зонах, де безпекова ситуація залишається нестабільною, що також координується з іншими представниками громадянського суспільства, зокрема благодійним фондом Право на захист [20].

Особливого значення системний характер роботи набуває у сфері протидії комплексним ризикам, таким як торгівля людьми та гендерно зумовлене насильство. Замість проведення окремих розрізнених заходів, організація впроваджує принцип наскрізного захисту у всі свої програми без винятку, що відповідає загальним засадам сучасної соціальної роботи, вивченим у підручниках Т. Семигіни [23, с. 182]. Як підкреслюють у своїх дослідженнях О. Пчеліна та В. Невядовський, це означає, що персонал, який залучений до гуманітарних програм, одночасно навчений ідентифікувати ознаки експлуатації особи та протидіяти злочинності в умовах воєнного стану [12, с. 71]. Такі фахівці володіють протоколами перенаправлення постраждалих до спеціалізованих сервісів підтримки, що робить захист прав

людини невід'ємною частиною технічних проєктів, а результати відповідного моніторингу у Запорізькій області фіксуються у звітах профільних департаментів соціального захисту населення [13]. Дані питання координуються безпосередньо з місцевими органами самоврядування, що підтверджується змістом першого протоколу засідання Консультативної ради ВПО при Запорізькому міському голові за 2026 рік [11], а також протоколами засідань за попередній період, зокрема першим протоколом [9] та другим протоколом [10] за 2025 рік.

Ще одним вагомим проявом системності є адаптація діяльності до сезонних циклів, що детально описується у спеціалізованих звітах міграційної матриці щодо оцінки вартості зими в Україні [45]. Організація розглядає зимовий період як постійний системний виклик, що потребує планування ресурсів на кілька років вперед, що також відображено у загальних планах реагування на кризу [46]. У межах цього підходу фінансова допомога поєднується з технічними рішеннями для підвищення енергоефективності осель, що дозволяє домогосподарствам успішніше долати наслідки енергетичної бідності. Отже, системний характер діяльності МОМ в Україні забезпечується через стійку синергію даних, логістичних можливостей та широкого партнерства, що повністю узгоджується із нормами Закону України про соціальні послуги [6]. Це дозволяє інституції виходити за межі надання одноразової допомоги та створювати стійкі соціальні системи, які здатні ефективно функціонувати навіть в умовах граничного виснаження ресурсів через триваючу воєнну агресію, що підтверджується аналітичними розвідками у дисертації О. Бурдюжі [1, с. 112] та нормативними положеннями Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року [8].

Таким чином, комплексний аналіз нормативно-правового та організаційного забезпечення підтверджує виражений системний характер діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні, яка успішно трансформувала гуманітарні інтервенції у цілісну модель кризового врядування. Завдяки синхронізації міжнародного мандата агенції із національним законодавством і Стратегією державної політики щодо внутрішнього переміщення, було створено надійне правове підґрунтя для реалізації програм екстреної та довгострокової підтримки постраждалого населення. Ефективне функціонування цієї системи забезпечується стійкою синергією між розгалуженою мережею регіональних суб-офісів, глибокою інтеграцією моделі локалізації через партнерство з інституціями громадянського суспільства та безперервним доказовим моніторингом міграційних процесів у прифронтових громадах.

РОЗДІЛ 3.
ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ МОМ)

3.1. Аналіз сучасного стану, досягнень та викликів діяльності МОМ в Україні та Запорізькій області у 2024–2026 роках

Аналіз операційної діяльності Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні свідчить про перехід до якісно нового етапу гуманітарного врядування, що детально обґрунтовується у наукових працях М. Бредлі [31, с. 124]. На відміну від перших фаз реагування, поточний період характеризується системною реалізацією Плану реагування на кризу 2026 року [46]. Цей стратегічний документ встановлює амбітні цілі щодо охоплення допомогою постраждалих громадян при залученні глобальних інвестицій та фінансових ресурсів міжнародних донорів, чиї консолідовані позиції відображені у загальних планах гуманітарного реагування [47]. Ключовим досягненням цього етапу вітчизняні дослідники вважають зміщення фокусу з екстреної логістики на стратегічне відновлення та стимулювання довгострокової самозарадності бенефіціарів, що вимагає ретельного правового супроводу програм допомоги, вивченого у дисертації О. Бурдюжі [1, с. 115]. Такий підхід відображає готовність організації до тривалого супроводу постраждалого населення в умовах триваючої воєнної нестабільності, особливості якого у ретроспективі досліджувала І. Міронова [38, с. 81].

Сучасний стан гуманітарної ситуації, зафіксований у звітах Матриці відстеження переміщення (DTM) за 2026 рік, вказує на критичну хронізацію

проблем вимушеного переселення в Україні [25]. Оскільки значна частина внутрішньо переміщених осіб (ВПО) перебуває поза межами своїх постійних помешкань вже довгий час, традиційні механізми адаптації поступово вичерпуються. Це призводить до формування стійких груп вразливості, які потребують спеціалізованого втручання соціальних служб, що підтверджується моніторингом тривалого переміщення та нестабільного забезпечення житлом [27].

Таблиця 3.1

Базові потреби постраждалого населення (2026 р.)

Категорія потреби	Частка домогосподарств, що мають потребу (%)	Специфіка потреби в умовах 2026 року
Фінансова підтримка	72%	Покриття щоденних витрат на їжу, ліки та гігієну в умовах інфляції.
Опалення та паливо	58%	Висока вартість твердого палива та електроенергії (критично для Запорізької обл.).
Житлові умови	44%	Необхідність ремонту пошкодженого житла або субсидування оренди.
Медичні послуги	36%	Доступ до спеціалізованої допомоги та ліків для ВПО із хронічними захворюваннями.
Засоби гігієни	29%	Потреба у специфічних наборах для немовлят та людей похилого віку.

Аналіз даних моніторингу міграційних процесів показує, що попри відносну стабілізацію лінії фронту, динаміка потреб залишається високою.

Головними чинниками цього явища дослідники К. Крелінова, І. Локтєва та Д. Жюссельм називають систематичне руйнування енергетичної інфраструктури та обмежений доступ до ринку праці у прифронтових регіонах, що вимагає застосування інструментів прогностичного моделювання [35, с. e55]. Більш детально ієрархію основних запитів постраждалого населення станом на початок 2026 року відображено у таблиці 3.1.

Дані наведеної таблиці підтверджують, що фінансова підтримка та підготовка до опалювального сезону залишаються домінуючими векторами допомоги, на яких організація концентрує свої ресурси у межах операційних планів [46]. Особливе занепокоєння викликає складний феномен, який у тематичних нарисах міграційної матриці визначається як спіраль комбінованої вразливості. Детальний розгляд спеціалізованого звіту про вартість зими в Україні за 2026 рік дозволяє стверджувати, що для мешканців прифронтових областей зимовий період став каталізатором економічного виснаження [45]. Витрати домогосподарств переселенців на опалення у цей період зросли настільки, що значна частина опитаних родин була змушена застосовувати екстремальні стратегії виживання, що детально аналізується у наукових статтях М. Гейгера [32, с. 29]. Як зазначають у своїх розвідках американські дослідники І. Ашутош та А. Мунц, гуманітарна допомога у формі разових виплат уже не здатна повністю розірвати цикл бідності, спричинений поєднанням низьких доходів та високої вартості життєзабезпечення в умовах затяжної кризи [28, с. 24]. Глибину цієї соціальної кризи та стратегії, до яких змушені вдаватися домогосподарства для виживання, ілюструє таблиця 3.2.

Таблиця 3.2

Показники вразливості та стратегії виживання ВПО

Показник вразливості	Значення (%)	Наслідки для соціального стану домогосподарства
Енергетична бідність	81%	Витрати на енергоносії перевищують 20% загального доходу сім'ї.
Економія на ліках	47%	Домогосподарства відмовляються від лікування заради оплати опалення.
Продаж активів	22%	Продаж побутової техніки або меблів для задоволення базових потреб.
Заборгованість за ЖКП	54%	Ризик відключення від мереж або виселення з орендованого житла.
Використання заощаджень	89%	Повна відсутність фінансової «подушки безпеки» на випадок евакуації.

Досягнення МОМ у Запорізькому регіоні мають виражений практичний характер, що підтверджується успішною імплементацією проєктів житлової допомоги для вразливих домогосподарств, хід яких аналізується у наукових публікаціях Б. Процiва [42, с. 135]. Завдяки синергії з локальними партнерами, зокрема благодійним фондом Карітас Запоріжжя, організації вдалося вийти за межі стандартизованої допомоги та запропонувати індивідуальні рішення щодо підтримки багатодітних родин та інших категорій, що відображено у чинних річних звітах фонду [16]. Протоколи засідань Консультативної ради ВПО при Запорізькому міському голові фіксують значний прогрес у модернізації транзитних центрів та місць тимчасового проживання, що підтверджується змістом офіційних документів засідань за 2025 рік [10]. Прикладом такої успішної інтервенції є облаштування соціальних установ міста, де технічна допомога

поєднувалася з розширенням штату мобільних психосоціальних бригад, що спиралося на попередні напрацювання локальних партнерів у регіоні [15].

Водночас проведений аналіз виявляє серйозні виклики у сфері соціально-психологічної адаптації, особливо серед жінок, які перебувають у стані вимушеної міграції та чиї специфічні проблеми досліджували О. Овсянікова та Л. Залановська [3]. Результати польових досліджень підтверджують, що значна частина жінок потребує пролонгованого супроводу через зростання соціальної ізоляції та ризику психоемоційних розладів, що детально аналізується у статтях А. Савінок [21, с. 180]. У цьому контексті важливим викликом залишається необхідність інтеграції захисних протоколів та протидії торгівлі людьми в умовах воєнного стану, що обґрунтовують у своїх розвідках О. Пчеліна та В. Невядовський [12, с. 71]. Це вимагає додаткових ресурсів на професійне навчання персоналу та постійний моніторинг ситуації безпосередньо на місцях через координаційні органи, що підтверджує перший протокол засідання Консультативної ради ВПО при Запорізькому міському голові за 2026 рік [11].

Іншим системним бар’єром є зростаюча залежність отримувачів послуг від зовнішньої гуманітарної допомоги, що потребує активізації норм Закону України про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб [5]. Соціологічний аналіз бенефіціарів у місті Запоріжжя свідчить, що переважна більшість домогосподарств не мають об’єктивної можливості самостійно оплачувати соціальний супровід після завершення міжнародного фінансування, що випливає з аналізу річних звітів благодійного фонду Право на захист [20]. Це ставить під сумнів сталість отриманих результатів та вимагає від міжнародних агентств і муніципальної

влади термінового пошуку нових механізмів співфінансування послуг через державні інструменти, базові орієнтири яких зафіксовані у Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року [7]. Поточний стан діяльності МОМ у Запорізькій області демонструє виняткову важливість інтегрованого підходу до вирішення потреб людей, які залишаються у прифронтових зонах та чий загальний захист регламентується Законом України про соціальні послуги [6].

Системна співпраця з локальними партнерами розпочалася з перших місяців масштабної кризи, коли виникла гостра потреба у поєднанні логістики міжнародних агентств із досвідом місцевих фондів щодо ідентифікації найбільш вразливих категорій населення, що підтверджується ранніми звітними матеріалами Карітас Запоріжжя [14]. Важливою складовою цієї взаємодії став постійний моніторинг нових ризиків та протидія злочинності, правові аспекти якої аналізує у своїх статтях Т. Продан [41, с. 445]. Саме така модель локалізації допомоги, що спирається на правову підтримку партнерів серед неурядових організацій, дозволяє забезпечувати адресність підтримки та враховувати специфічні безпекові виклики прифронтового регіону, аналіз яких здійснювався фахівцями у попередні роки реагування [19]. Можна стверджувати, що діяльність МОМ у Запорізькій області характеризується високою оперативною ефективністю, проте водночас демонструє межі традиційної гуманітарної допомоги. Це диктує потребу в переході до інвестиційних стратегій відновлення людського капіталу на основі даних вимірювання прогресу у досягненні довгострокових рішень [24] та використання передових методів прогнозування міграційної динаміки для забезпечення стійкості громад у межах реалізації регіональних планів [44].

3.2. Шляхи та методи оптимізації діяльності МОМ щодо соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб

Перспективне бачення процесів оптимізації діяльності Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні станом на 2026 рік вимагає фундаментального перегляду існуючих стратегій у бік суттєвого посилення життєстійкості громад та індивідуальної самозарадності бенефіціарів. На основі проведеного аналізу стає очевидним, що модель екстреного гуманітарного реагування, яка була домінуючою у попередні фази кризи, наразі потребує повної заміни на інтегровану модель довгострокових рішень. Як ґрунтовно обґрунтовує у своїх працях британський дослідник А. Беттс, така модель має базуватися на докорінній зміні самої філософії допомоги, що передбачає перехід від стратегії простого утримання постраждалих осіб до стратегії їхнього сталого розвитку [29, с. 124]. Такий підхід повністю відповідає пріоритетам нової Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року, де міжнародні інституції розглядаються не просто як донори матеріальних ресурсів, а як стратегічні актори розбудови національної соціальної безпеки [7].

Одним із магістральних шляхів оптимізації постає докорінна трансформація житлової політики організації через відхід від фінансування вартісних місць тимчасового проживання на користь ринкових механізмів, які субсидуються державою та міжнародними донорами. Згідно з результатами тематичних досліджень М. Бредлі, тривале перебування переселенців у нестабільних житлових умовах виступає головним бар’єром на шляху до їхньої повноцінної соціальної інтеграції [31, с. 138]. Відповідно,

процеси оптимізації у цій сфері мають відбуватися через широке впровадження програм соціальної оренди та надання адресних субсидій, що підтверджується моніторинговими даними щодо тривалого переміщення та нестабільного забезпечення житлом [27]. Даний підхід активно обговорювався на регіональному рівні, оскільки він дозволяє переселенцям інтегруватися у житлову інфраструктуру прифронтового міста на рівних правах із місцевими мешканцями, що відображено у першому протоколі засідання Консультативної ради ВПО при Запорізькому міському голові за 2026 рік [11].

Паралельно із житловою реформою критичного значення набуває оптимізація економічного компонента підтримки населення. Замість використання традиційної безумовної грошової допомоги, організації доцільно розширити використання моделі грантів розвитку та прямих інвестицій у мікропідприємництво, що повністю узгоджується з положеннями Закону України про соціальні послуги [6]. У наукових публікаціях Б. Проціва наголошується на тому, що це дозволяє змінити ментальну установку внутрішньо переміщених осіб із пасивного отримувача послуг на активного суб’єкта економічної діяльності [42, с. 134]. В умовах прифронтового регіону, де ринок праці зазнав деформацій, саме підтримка самозайнятості та малого бізнесу стає дієвим методом розірвання циклу гуманітарної залежності, що випливає з аналізу попередніх програм міграційного відомства [19]. Такі заходи мають супроводжуватися спеціалізованими менторськими програмами, що допоможуть бенефіціарам адаптувати свої навички до нових економічних реалій.

Іншим стратегічним вектором оптимізації є перехід до оновленої моделі локалізації, яка передбачає якісну трансформацію взаємовідносин

міжнародної інституції із національними партнерами, серед яких провідне місце посідають благодійний фонд Карітас Запоріжжя та організація Право на захист [20]. Оптимізація у цьому напрямі полягає у системному інституційному зміцненні самих партнерських структур. Спираючись на досвід гуманітарних практик, який детально описувала у своїх історичних розвідках І. Міронова, МОМ має виступати у ролі інституційного ментора [38, с. 82]. Це передбачає передачу локальним партнерам сучасних технологій та міжнародних стандартів етичного супроводу соціальних кейсів, що відображено у тематичних звітах організації про локалізацію та партнерство [36]. Такий підхід дозволить локальним організаціям забезпечувати сталість надання послуг за будь-яких умов, що підтверджує аналіз чинного річного звіту Карітас Запоріжжя [16]. Важливою частиною цього процесу є розширення безпосередньої участі самих переселенців у процесах моніторингу на основі аналізу їхніх реальних потреб, зафіксованих у попередніх звітах фонду [14].

Цифрова трансформація та впровадження методів доказового врядування виступають ще одним потужним інструментом оптимізації поточної діяльності. Використання сучасних методів прогностичного моделювання, які описують у своїх працях К. Крелінова, І. Локтєва та Д. Жюссельм, дозволяє організації та державним органам соціального захисту діяти на випередження завдяки глибокому аналізу ймовірних сценаріїв переміщення або повернення населення [35, с. e55]. Оптимізація також передбачає тіснішу синхронізацію аналітичних даних Матриці відстеження переміщення із загальним Планом гуманітарного реагування ООН [47]. Така інтеграція дасть змогу впровадити систему превентивного реагування на основі аналізу показників енергетичної вразливості та вартості зими в

Україні, автоматично ідентифікуючи родини, які перебувають за крок до межі бідності, та надаючи їм підтримку до моменту використання негативних стратегій виживання [45].

Ефективна оптимізація діяльності МОМ є неможливою без суттєвого посилення психосоціального компонента та системної роботи з процесами соціального сприйняття. Успішна адаптація переселенців безпосередньо залежить від якості міжгрупового контакту у приймаючих громадах, що підтверджують наукові дослідження А. Савінок [21, с. 181]. Тому перспективні методи оптимізації мають включати розвиток хабів соціальної згуртованості у межах виконання операційних планів реагування на кризу [46]. Такий підхід дозволяє нівелювати існуючу соціальну дистанцію, що є винятково актуальним для жінок у прифронтових зонах, особливості соціально-психологічної адаптації яких в умовах вимушеної міграції вивчали О. Овсянікова та Л. Залановська [3]. Подальше посилення ролі Консультативних рад як містка між міжнародною організацією та громадою забезпечить високу адресність кожної інтервенції, правове поле для яких визначається Законом України про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб [5]. Відповідно до статутних цілей організації щодо забезпечення гуманної міграції, комплексна оптимізація перетворює діяльність МОМ на ефективний інструмент сталого відновлення української держави [33, с. 22].

Таким чином, комплексний аналіз практичної діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні та Запорізькій області у період 2024–2026 років засвідчує високу оперативну ефективність інституції, яка зуміла гнучко адаптувати свої програми до умов прифронтового регіону. Успішна реалізація масштабних житлових і безпекових проєктів, модернізація

соціальних установ та розширення психосоціальної підтримки стали можливими завдяки глибокій інтеграції моделі локалізації та стратегічному партнерству з вітчизняними неурядовими організаціями. Водночас виявлені виклики, зокрема хронізація вразливості переселенців, загрози торгівлі людьми в умовах воєнного стану та ризики формування довгострокової гуманітарної залежності, диктують нагальну потребу у реформуванні діючих підходів. Окреслені шляхи оптимізації, що базуються на впровадженні методів прогностичного моделювання, цифровій трансформації та розвитку мережі інтегрованих хабів соціальної згуртованості, визначають перехід до моделі довгострокових рішень, спрямованої на відновлення людського капіталу та стале зміцнення життєстійкості громад.

ВИСНОВКИ

Дослідження діяльності Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні в умовах гуманітарної кризи довело, що системна соціальна робота міжнародних інституцій є ключовим чинником підтримки суспільної стабільності та збереження людського капіталу під час війни. Проаналізована еволюція наукових підходів свідчить про зміщення дослідницького дискурсу від процесів глобалізації та технічного врядування міграцією до вивчення цифрових методів моніторингу населення, прогностичного моделювання потреб громад та розбудови багаторівневих партнерств. Науковий пошук ґрунтувався на принципах історизму, комплексності, соціального детермінізму, а також на застосуванні методів аналізу, синтезу, контент-аналізу стратегічних планів та дискурс-аналізу протоколів консультативних органів, що дозволило сформувати об’єктивне бачення процесів міжнародної допомоги.

Ключовим поняттям дослідження є діяльність МОМ, що трактується як цілеспрямована, нормативно врегульована система заходів Агентства ООН з питань міграції, спрямована на впорядкований менеджмент переміщень, захист прав мобільних груп та надання підтримки державам. В умовах гуманітарної кризи в Україні ця діяльність визначена як процес імплементації програм Представництва в обставинах воєнної волатильності, затяжного переміщення, енергетичної бідності та комбінованої вразливості соціуму. Сутність відповіді організації полягає в інтеграції глобального мандата з практичною реалізацією заходів на місцях у межах кластерної системи реагування, що включає надання фінансової допомоги, модернізацію об’єктів колективного захисту, міграційний моніторинг та протидію загрозам торгівлі людьми.

Реалізація програм організації охоплює етапи доказового виявлення потреб, логістичного забезпечення інтервенцій та оцінки відновлення, до чого в Україні залучені органи законодавчої й виконавчої влади, Офіс Президента, місцеве самоврядування та неурядовий сектор. Оптимальний формат взаємодії з цими акторами визначається характером реалізації принципу локалізації, де кожна регіональна екосистема допомоги формується під впливом безпекових ризиків, рівня адміністративної прозорості та ступеня залученості громадянського суспільства до розподілу ресурсів. У практичній частині досліджено напрямки роботи МОМ у Запорізькій області у період з 2024 по 2026 роки, зокрема підготовку до опалювальних сезонів, субсидування житла, розгортання мобільних бригад психосоціальної підтримки та правову стабілізацію громадян, що дозволяє долати спіраль комбінованої вразливості у прифронтовому регіоні.

У воєнний та поствоєнний час діяльність МОМ в Україні має орієнтуватися на відновлення людського капіталу та забезпечення повної автономії постраждалих осіб через остаточний перехід до стратегії довгострокових рішень. Оптимізація соціальної підтримки передбачає заміну екстреного утримання бенефіціарів на надання інвестиційних грантів розвитку, підтримку мікропідприємництва, впровадження програм соціальної оренди житла та розбудову територіальних хабів згуртованості для подолання ізоляції жінок і зниження міжгрупової дистанції. Системна координація, використання даних Матриці відстеження переміщення та їхня цифрова інтеграція з державними соціальними реєстрами дозволять забезпечити превентивне реагування на ризики бідності, інституційне зміцнення національних партнерів (зокрема Карітас Запоріжжя та Право на захист) і сталість адресної системи соціального захисту

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бурдюжа О. М. Міжнародно-правовий механізм надання гуманітарної допомоги : дис. … д-ра філософії в галузі права : 293. Одеса, 2025. 167 с. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6490678b-3624-4cfd-acd2-f252de732c6c/content.

2. Костишин Е. Вплив міжнародних організацій на соціальну стійкість вразливих груп населення в умовах війни в україні. *Вісник науки та освіти*. 2026. № 1. URL: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-1(43)-2105-2115

3. Овсянікова О. Г., Залановська Л. І. Соціально-психологічна адаптація жінок, в умовах вимушеної міграції. *XVIII Міжнародна науково-практична студентська конференція магістрантів та аспірантів. Теоретичні та практичні дослідження молодих вчених. 2024*. 2024. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/88903.

4. Оганісян Ц. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану. *Інноваційні наукові дослідження: правовий, економічний та соціальний виміри: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*м. Дніпро, 2023. С. 147–150. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14965/1/12.pdf.

5. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII : станом на 4 квіт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text

6. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII : станом на 7 лют. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text

7. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2026-2028 роках - МСП. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. URL: https://www.msp.gov.ua/legislation/draft-legal-acts/pro-skhvalennya-stratehiyi-derzhavnoyi-polityky-shchodo-vnutrishnoho-peremishchennya-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennya-operatsiynoho-planu-zakhodiv-z-yiyi-realizatsiyi-u-2026-2028-rokakh.

8. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 07.04.2023 № 312-р : станом на 25 верес. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-р#Text

9. Протокол засідання консультативної ради ВПО при запорізькому міському голові від 14.03.2025 № 1. *Запорізька міська рада*. URL: https://toolkit.in.ua/files/442/upload/Соцзахист%20Протокол%20№%201%20від%2014.03.2025.pdf.

10.Протокол засідання консультативної ради ВПО при запорізькому міському голові від 26.08.2025 № 2. *Запорізька міська рада*. URL: https://toolkit.in.ua/files/442/upload/Соцзахист%20Протокол%20№%202%20від%2026.08.2025.pdf.

11.Протокол засідання Консультативної ради ВПО при Запорізькому міському голові від 30.03.2026 № 1. *Запорізька міська рада*. URL: https://toolkit.in.ua/files/442/upload/Консультаційна%20рада%20ВПО%20Протокол%201%20від%2030.03.26.pdf.

12.Пчеліна О. В., Невядовський В. О. Протидія торгівлі людьми в умовах воєнного стану. *Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. вінниця, 31 трав. 2023 р.)*. Вінниця, 2023. С. 69–71.

13.Результати громадського моніторингу щодо реалізації політики протидії торгівлі людьми у 2023 році Запорізька область. *Департамент соціального захисту населення | Запорізької обласної державної адміністрації* URL: https://dszn-zoda.gov.ua/sites/default/files/loadfiles/rezultaty_gromadskogo_monitoryngu_shchodo_realizaciyi_polityky_protydiyi_torgivli_lyudmy_u_2023_roci_po_zaporizkiy_oblasti.pdf.

14.Річний звіт 2022 карітас запоріжжя. *Карітас Запоріжжя*. URL: https://drive.google.com/file/d/1jq4a6--Np8baqgeXN0I9jfcJaNJbsPTd/view?usp=sharing.

15.Річний звіт 2023 карітас запоріжжя. *Карітас Запоріжжя*. URL: https://drive.google.com/file/d/1IuITnUsPtdo9-RlY8W7PfmQHTwmE9yO1/view?usp=sharing.

16.Річний звіт 2024 карітас запоріжжя. *Карітас Запоріжжя*. URL: https://drive.google.com/file/d/1LAnuZ8k32EU860zGsIRXgpLBwooShp4u/view?pli=1.

17.Річний звіт бф «право на захист» за 2021 рік. *БФ «Право на захист»*. URL: https://r2p.org.ua/page/richnyy-zvit-bf-pravo-na-zakhyst-za-2021-rik.

18.Річний звіт бф «право на захист» за 2022 рік. *БФ «Право на захист»*. URL: https://r2p.org.ua/page/richnyy-zvit-bf-pravo-na-zakhyst-za-2022-rik.

19.Річний звіт бф «право на захист» за 2023 рік. *БФ «Право на захист»*. URL: https://r2p.org.ua/page/richnyy-zvit-bf-pravo-na-zakhyst-za-2023-rik.

20. Річний звіт бф «право на захист» за 2024 рік. *БФ «Право на захист»*. URL: https://r2p.org.ua/page/richnyy-zvit-bf-pravo-na-zakhyst-za-2024-rik.

21. Савінок А. В. Соціально-перцептивні чинники ефективності адаптації внутрішньо переміщених осіб. *Psychology and social work*. 2025. № 2. С. 174–181. URL: https://doi.org/10.32782/2707-0409.2025.2.16

22. Степанова Е. Р. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб. Актуальні проблеми та перспективи розвитку соціально-трудових відносин в умовах змін. *Матеріали XIII міжнар. наук.-практ. конф.*м. Полтава, 2022. С. 93–95. URL: http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29213.

23. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

24. Україна – вимірювання прогресу у досягненні довгострокових рішень в україні – (лютий 2026) | displacement tracking matrix. *IOM*. URL: https://dtm.iom.int/reports/ukraina-vimiryuvannya-progresu-u-dosyagnenni-dovgostrokovikh-rishen-v-ukraini-lyutiy-2026?close=true

25. Україна – звіт про внутрішнє переміщення населення в україні – опитування загального населення – раунд 22 – січень 2026 року | displacement tracking matrix. *IOM*. URL: https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-vnutrishne-peremishchennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo.

26. Україна – звіт про повернення – опитування загального населення, раунд 22 (січень 2026 року) | displacement tracking matrix. *IOM*. URL: https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-povernennya-opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund-22-sichen-2026-roku.

27. Україна – Тривале переміщення та нестабільне забезпечення житлом – жовтень 2025 року | Displacement Tracking Matrix. *IOM*.

URL: https://dtm.iom.int/reports/ukraina-trivale-peremischennya-ta-nestabilne-zabezpechennya-zhitlom-zhovten-2025-roku?close=true.

28. Ashutosh I., Mountz A. Migration management for the benefit of whom? Interrogating the work of the International Organization for Migration. *Citizenship studies*. 2011. Vol. 15, no. 1. P. 21–38. URL: https://doi.org/10.1080/13621025.2011.534914(

29. Betts A. Refuge: transforming a broken refugee system / Alexander Betts, Paul Collier. – London : Penguin Books, 2018. – 267 p.

30. Bradley M. ‘We’re an organization that does stuff’: the international organization for migration, logistics and expert authority in migration governance. *Geopolitics*. 2025. Vol. 30, no. 4. P. 1680–1709. URL: https://doi.org/10.1080/14650045.2024.2318589.

31. Bradley M. International organization for migration: challenges, commitments, complexities. Taylor & Francis Group, 2020. 144 p.

32. Geiger M. World organization in migration politics: the international organization for migration.

33. IOM constitution. *International Organization for Migration*. URL: https://www.iom.int/iom-constitution.

34. IOM strategic plan 2024 –2028 / ed. by International Organization for Migration. Geneva : International Organization for Migration, 2024. 30 p. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/pub2023-159-strategic-plan-2024-2028-en.pdf#DefiningMoment.

35. Krelinova K., Loktieva I., Jusselme D. Forecasting displacement and solutions for decision-making in volatile contexts: a case study from Ukraine. *Data \& policy*. 2025. Vol. 7. P. e55. URL: https://doi.org/10.1017/dap.2024.46

36. Localization and partnerships in IOM's Ukraine and regional response 2024. *IOM*.
URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbdl2616/files/country/Ukraine/localization-and-partnerships-in-ioms-ukraine-and-regional-response-2024-final.pdf

37. Lutsyshyn H., Zavada Y. Peculiarities of activities of international organizations regarding the protection of the rights of internally displaced persons in ukraine. *Visnyk of the lviv university*. 2021. No. 37. P. 170–177. URL: https://doi.org/10.30970/PPS.2021.37.20

38. Mironova I. Humanitarian practices of international institutions in southern ukraine: programs, missions, and cross-border projects (1991–2014). *Scientific notes of taurida national V.I. vernadsky university, series historical sciences*. 2025. No. 4. P. 76–82. URL: https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/4.11

39. Patel S. S., Erickson T. B. The new humanitarian crisis in ukraine: coping with the public health impact of hybrid warfare, mass migration, and mental health trauma. *Disaster medicine and public health preparedness*. 2022. Vol. 16, no. 6. P. 2231–2232. URL: https://doi.org/10.1017/dmp.2022.70

40. Pécoud A. What do we know about the international organization for migration?. *Journal of ethnic and migration studies*. 2018. Vol. 44, no. 10. P. 1621–1638. URL: https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1354028

41. Prodan T. Current issues of combating human trafficking. *Juridical scientific and electronic journal*. 2023. No. 2. P. 443–445. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/104

42. Protsiv B. International organization for migration: initiatives to assist internally displaced persons in ukraine. *Scientific journal "regional studies"*. 2025. No. 40. P. 131–135. URL: https://doi.org/10.32782/2663-6170/2025.40.22

43. Resolution adopted by the general assembly on 25 july 2016. *United Nations*. URL: https://docs.un.org/en/A/RES/70/296.

44. Ukraine – internal displacement report – general population survey round 23 (may 2026) | displacement tracking matrix. *IOM*. URL: https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-23-may-2026?close=true.

45. Ukraine – the cost of winter in ukraine: household heating costs, utility disruptions and compounded vulnerabilities – may 2026 | displacement tracking matrix. *IOM*. URL: https://dtm.iom.int/reports/ukraine-cost-winter-ukraine-household-heating-costs-utility-disruptions-and-compounded?close=true.

46. Ukraine crisis response plan 2026 | global crisis response platform. *IOM*. URL: https://crisisresponse.iom.int/response/ukraine-crisis-response-plan-2026.

47. Ukraine humanitarian needs and response plan 2026 (january 2026) [EN/UK]. *OCHA*.
URL: https://www.unocha.org/publications/report/ukraine/ukraine-humanitarian-needs-and-response-plan-2026-january-2026-enuk.

48. World migration report 2024 | IOM publications platform. *IOM*. URL: https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024.

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Джуракулов Рустамджон Умеджанович, студент 4 курсу, форма навчання заочна, факультет соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», освітньо-професійна програма «соціальна робота», адреса електронної пошти: dzhurakulov2003@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Діяльність Міжнародної Організації з Міграції в Україні в умовах гуманітарної кризи» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) Джуракулов Р.У.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (науковий керівник) Краснокутський О.В.